

Trajtimi i ngacmimit seksual në Universitetet Publike

Nga: MSc. Ariana Qosaj-Mustafa për Artpolis

Me kontribut të: Jetbardha Selmani dhe Jeta Berisha

Trajtimi i ngacmimit seksual në Universitetet Publike

**Nga MSc. Ariana Qosaj-Mustafa për Artpolis
Me kontribut të: Jetbardha Selmani dhe Jeta Berisha**

Prishtinë

Shkurt 2017

© Qendra për Art dhe Komunitet - Artpolis. 2017.

Ky raport është përpiluar nga Qendra për Art dhe Komunitet - Artpolis, është financuar përmes grantit të Ambasadës Amerikane në Prishtinë. Mendimet, përfundimet dhe konkludimet apo rekomandimet e shprehura këtu janë të Autorit(ëve) dhe jo medoemos pasqyrojnë qëndrimet e Departamentit të Shtetit."

PËRMBAJTJA

1. Hyrje.....	4
2. Përhapja e rasteve të ngacmimit seksual në Kosovë / reagimi ekzistues brenda universiteteve publike	5
3. Ligji i zbatueshëm në Kosovë për ngacmimet seksuale	8
4. Rregullorja e Universitetit Publik të Prishtinës për rastet e ngacmimit seksual.....	16
5. Rekomandimet.....	20
6. Referencat.....	23

Shtojca: Përmbajtja e projektligjit për ngacmimet seksuale

1. Hyrje

Raporti trajton rastet e ngacmimit seksual në universitetet publike të Kosovës duke u fokusuar në Universitetin e Prishtinës, si universiteti më i madh publik. Qëllimi i tij i përgjithshëm është për të analizuar trendet ekzistuese në trajtimin e ngacmimit seksual në Universitetin e Prishtinës duke analizuar gjithashtu reagimin ekzistues dhe propozimin e një sërë rekomandimeve për të përmirësuar trajtimin ekzistues të rasteve në kuadër të universiteteve publike të Kosovës. Raporti gjithashtu ka për qëllim të ofrojë rekomandime konkrete në zhvillimin e mekanizmave të përshtatshëm për rritjen e raportimit dhe trajtimin e rasteve të ngacmimit seksual.

Hulumtimi dhe analiza e raportit ka filluar në shtator të vitit 2016 dhe ka përfunduar në janar të vitit 2017. Janë realizuar një numër i intervistave me pyetësorë gjysëm të strukturuar me studentë nga Universiteti i Prishtinës, personelin arsimor, si dhe me përfaqësues institucional¹. Artpolis ka organizuar edhe një sërë panele dhe sesione informuese me studentët në Prishtinë, Gjakovë, Prizren dhe Mitrovicë për ngritjen e ndërgjegjësimit dhe për t'ju shpjeguar dispozitat ligjore ekzistuese si dhe për t'ju dhënë informacion mbi ligjet dhe procedurat për studentët të cilëve ju mungojnë njohuritë e mjaftueshme për rregullat dhe rregulloret ekzistuese në kuadër të universiteteve publike të Kosovës për raportimin e rasteve të mundshme të ngacmimit seksual. Panelet kanë ofruar informata për tendencat ekzistuese në kuadër të universiteteve për shpërndarjen e informacionit mbi procedurat ekzistuese brenda universiteteve, përgjigjen e ligjit në fuqi për trajtimin e rasteve të ngacmimeve seksuale, si dhe informata për studentët se si të identifikojnë, të vërejnë dhe të raportojnë rastet e ngacmimit seksual. Qëllimi i paneleve ka qenë për të kërkuar informata nga studentët se si universitetet publike të financuara nga paratë e taksapaguesve të Kosovës u janë përgjigjur dhe i kanë trajtuar pretendimet e mundshme të raportimeve të ngacmimit seksual dhe çfarë qasje janë duke përdorur. Më shumë se 100 studentë kanë qenë pjesë e diskutimeve të hapura gjatë paneleve dhe ishin të gatshëm për të diskutuar lirishëm çështjet e ngacmimit seksual me të cilat përballen studentët në universitetet publike, diskutime që janë pasqyruar edhe në gjetjet e këtij raporti.

Qëllimi i përgjithshëm i këtij raporti është që të përshkruaj përfshirjen e një mekanizmi funksional në universitetet publike për trajtimin e rasteve të ngacmimeve seksuale, në mënyrë që studentët të arrijnë njohuri, raportojnë rastet dhe të pajisen me mundësi për një arsimim të lirë dhe të barabartë si dhe trajtimin dinjitoz të garantuar në mënyrë specifike nga Kushtetuta e Kosovës dhe ligjet. Raporti ka shqyrtuar mekanizmin ekzistues në dispozicion në vende të tjera me traditë të reagimit në mënyrë më efektive, duke iu përgjigjur në kohë dhe duke kompensuar kërkesat e

¹ Lista e plotë mund të gjendet te Artpolis.

viktimave të ngacmimit seksual. Qëllimi i mekanizmit të propozuar ishte për të mbështetur zhvillimin e një sistemi të përgjegjshëm në kuadër të universiteteve publike të Kosovës për t'iu përgjigjur në mënyrë efektive çfarëdo raportimi potencial apo dukurie të rasteve të ngacmimit seksual. Raporti gjithashtu propozon një rregullore/politikë për universitetet publike të Kosovës për raportimin e rasteve të ngacmimit seksual, të paraqitur në pjesën e shtojcës së raportit.

2. Përhapja e rasteve të ngacmimit seksual në Kosovë: reagoni ekzistues brenda universiteteve publike

Në përgjithësi, rastet e ngacmimit seksual raportohen minimalisht në Kosovë, edhe pse prevalanca e personave që i janë nënshtruar ngacmimit seksual nuk është e ulët. Në raportin e publikuar së fundmi nga Rrjeti i Grave të Kosovës për rastet e ngacmimit seksual në Kosovë, vlerësohet se 48.5% e kosovarëve kanë përjetuar një formë të ngacmimit seksual. Në vitin 2014 45.2% e respondentëve kanë pretenduar se gjatë atij viti, ata kanë qenë të ekspozuar apo kanë përjetuar një formë të ngacmimit seksual. Nga ky numër 64.1% e rasteve kanë qenë gra që kanë raportuar një formë të ngacmimit seksual përkundër 32.5% të rasteve të burrave të raportuara². Personat e rinj kanë raportuar se kanë përjetuar ngacmim seksual më shumë se sa të moshuarit.

Si forma më të zakonshme të ngacmimit seksual raportohen komente të padëshirueshme seksuale, bërja shaka me kuptimin seksual apo gjeste seksuale sidomos kur ecin nëpër rrugë. Kryesisht ngacmimi ka ndodhur nga persona të panjohur, por ka pasur edhe raporte të ngacmimit nga të njohurit, bashkë-punëtorët, mësuesit dhe partnerët e tyre. Në këto raste viktimat dhe dëshmitarët kanë tendencë të injorojnë ngacmimet duke shpresuar që ajo të kalojë. Një numër minimal i personave raportojnë këto raste ngacmimi, vetëm 4.1% të të gjithë të anketuarve kanë raportuar ndonjëherë raste tek autoritetet ose kishin dijeni për dikë që ka raportuar rastin.³

Në njohjen e asaj që çfarë konsiston ngacmimi seksual një numër më i lartë i burrave të moshuar janë të vetëdijshëm për karakteristikat e tij në krahasim me gratë e moshuara. Gratë më të reja duket të kenë me pak njohuri se sa meshkujt e rinj rreth asaj që çfarë veprimesh përbëjnë rastet e ngacmimit seksual. Shumica e 69.3% e të intervistuarve identifikojnë veprat penale të dhunshme si forma të rasteve të ngacmimit seksual me dhunim ose tentativë përdhunimi që shihen si forma më karakteristike të ngacmimit seksual. Më pak se gjysma e të anketuarve (49%)

² Raporti i Rrjetit të Grave të Kosovës "Ngacmimi seksual në Kosovë," 2016, fq.8-10. Në dispozicion në <http://www.womensnetwork.org/documents/20160224112147815.pdf>

³ Raporti i Rrjetit të Grave të Kosovës "Ngacmimi seksual në Kosovë," 2016, fq.8-10. Në dispozicion në <http://www.womensnetwork.org/documents/20160224112147815.pdf>

mendojnë se presioni për favore seksuale, prekja, pickimi, ose shtyrja dhe fishkëllima e dikujt në rrugë (43.8%), mund të përkufizohen si forma të ngacmimit seksual.⁴

Në përgjithësi ka vetëdije dhe njohuri të ulët rreth asaj se çfarë saktësisht mund të përbëjnë veprimet e ngacmimit seksual si të tillë dhe kjo mund të krijojë sfida në identifikimin, raportimin dhe përdorimin e ligjeve ekzistuese⁵. Më shumë se 74% e të anketuarve deklaruan te Rrjeti i Grupeve të Grave të Kosovës se viktimat duhet të fajësohen kur ndodh ngacmimi seksual në qoftë se gruaja është e veshur ose sillet në mënyrë provokuese⁶. Pak më shumë gra ishin të prirura që të pajtohen me këtë deklaratë se sa meshkujt me pothuajse një të tretën e kosovarëve që besojnë se njerëzit natyrisht ngacmojnë të tjerët, kur ata janë tërheqës për ta, më shumë meshkuj (35.4%) se femra (26.9%) pajtohen se sjellja është e pranueshme, me pothuajse 40% që pretendojnë se grave ju pëlqen të "ngacmohen."⁷

Me një kulturë që në përgjithësi ofron ndëshkim të ulët lidhur me aktet e ngacmimeve në rrugë dhe një qasje të përgjithshme për të fajësuar viktimat në qoftë se janë veshur "në mënyrë të papërshtatshme dhe provokative", Kosova mbetet shumë prapa në krijimin e një mjedisi të sigurtë për gratë e saj të reja dhe burrat që të trajtohen me dinjitet.

Raporti ka shqyrtuar më tej fenomenin e rasteve të ngacmimit seksual në kuadër të Universitetit publik të Prishtinës "Hasan Prishtina", në mënyrë që të merret një pasqyrë e të kuptuarit të tanishëm të rasteve dhe niveleve të ndërgjegjësimit të mekanizmave ekzistues që të raportojnë rastet e mundshme të ngacmimit seksual.

Kosova aktualisht ka gjashtë universitete publike, me Universitetin e Prishtinës që është më i madhi e që ka të regjistruar pothuajse gjysmën e numrit të përgjithshëm të studentëve në kuadër të universiteteve publike⁸. Universiteti i Prishtinës "Hasan Prishtina", gjatë 2015/2016 ka regjistruar 11.524 studentë të vitit të parë⁹. Nga ky numër 55% janë studentë aktiv të regjistruar si femra dhe 45% studentë aktiv si meshkuj¹⁰.

⁴ Ibid, fq. 8-10.

⁵ Ibid, fq. 8-10.

⁶ Ibid.

⁷ Supra note 3 në fq. 8-10.

⁸ Universiteti i Prishtinës "Hasan Prishtina;" Universiteti i Prizrenit "Ukshin Hoti;" Universiteti i Gjakovës "Fehmi Agani;" Universiteti i Mitrovicës "Isa Boletini;" Universiteti i Pejës "Haxhi Zeka;" dhe Universiteti i Gjilanit "Kadri Zeka."

⁹ Statistikat zyrtare të Ministrisë së Arsimit, Shkencës dhe Teknologjisë së Kosovës, fq. 88. Në dispozicion në <http://masht.rks-gov.net/uploads/2016/08/statistikat-e-arsimit-ne-kosove-shq.pdf>

¹⁰ Statistikat zyrtare të Ministrisë së Arsimit, Shkencës dhe Teknologjisë së Kosovës, fq. 88. Në dispozicion në <http://masht.rks-gov.net/uploads/2016/08/statistikat-e-arsimit-ne-kosove-shq.pdf>

Institucionet e arsimit janë në përputhje me dispozitat e ligjeve të veçanta. Ekziston një grup i dispozitave ligjore që ofron mbrojtje të mjaftueshme për dinjitetin dhe sigurinë e studentëve parauniversitar dhe universitar në kuadër të sistemit arsimor të Kosovës. Së pari, Kushtetuta e Kosovës garanton dhe mbron dinjitetin e njeriut si të pacenueshëm dhe një bazë të drejtave të njeriut dhe lirive themelore për qytetarët e saj¹¹. Së dyti, Ligji për Arsimin Parauniversitar, gjithashtu thekson se qasja në të gjitha nivelet e arsimit universitar dhe trajnimit duhet të sigurohet në përputhje me kërkesat e ligjit, pa asnjë diskriminim në bazë të gjinisë, racës, orientimit seksual, dhe paaftësisë fizike¹². Më tej, neni 4 i këtij ligji parashikon gjithashtu dispozita të veçanta për mbrojtjen e grupeve të cenueshme duke deklaruar se "Një person i punësuar në institucionet arsimore, siç është përcaktuar me këtë ligj duhet të ndërmarrë të gjithë hapat e nevojshëm për të siguruar që studentët dhe stafi nuk lëndohen apo ekspozohen ndaj fjalëve dhe veprimeve fyese."¹³

Për më tepër, në nivelin universitar, raportohet se ngacmimi seksual është i përhapur edhe pse raportimi i rasteve të ngacmimit seksual duket pothuajse nuk ekziston, në rastet kur janë bërë raporte, shumica e raporteve mbeten të patrajtuara¹⁴. Studentet femra të intervistuar nga Artpolis kanë pretenduar të jenë në dijeni të shfaqjes së rasteve të ngacmimit seksual, por ato nuk i raportojnë ato sepse nuk i besojnë institucionit. Ka pasur raste që studentët janë bindur të mos i çojnë rastet më tej për shkak të pasojave të mundshme dhe/ose turpit publik që i vihet studentit në rast të raportimit.¹⁵

Në përgjithësi, ka mungesë të të dhënave për shkallën e shfaqjes së fenomenit dhe nuk ka analiza ekzistuese ose sondazhe anonime të bëra me studentët e universiteteve publike për të kuptuar më tej shkallën e problemit. Edhe pse Kodet e Sjelljes ekzistojnë, nuk ka politika të hartuara në mënyrë specifike për të trajtuar rastet e ngacmimit seksual të njohura si politika për ngacmimin seksual. Universitetet publike në Kosovë kanë vetëm Kodet e Sjelljes, por nuk kanë politika specifike për ngacmimin seksual që ofrojnë përkufizimin se cilat forma përbëjnë ngacmimin seksual në përputhje me ligjin në fuqi, që shpjegojnë në detaje mekanizmat e

¹¹ Kushtetuta e Kosovës, Neni 23. Në dispozicion në http://www.gjks.org/repository/docs/Kushtetuta_RK_ang.pdf

¹² Republika e Kosovës, *Ligji i Arsimit Para Universitar në Republikën e Kosovës*, Kosovë, 2011, në: <http://www.erisee.org/sites/default/files/Law%20on%20Pre-University%20Education%20in%20the%20Republic%20of%20Kosovo%20No.04-L%20%E2%80%933032.pdf>.

¹³ Ibid, Neni 4.

¹⁴ Ibid.

¹⁵ Intervistat e Artpolis me studentët e Universitetit Publik të Prishtinës, Tetor-Dhjetor 2016.

raportimit, e bëjnë mekanizmin e tillë të njohur dhe e vënë në dispozicion për studentë, duke përcaktuar procedurat e ngacmimit seksual në përputhje me zhvendosjen e barrës së provës dhe në përputhje me dispozitat e Ligjit kundër Diskriminimit¹⁶, si dhe përcaktojnë në detaje procedurat që duhet të ndiqen nga stafi akademik dhe administrativ, pasi rastet të raportohen dhe fillojnë procedurat e apelimit¹⁷. Artpolis nuk është njoftuar nëse ndonjë nga universitetet publike ka monitoruar apo vlerësuar nivelin e njohurive dhe zbatimin e rregullave dhe procedurave në lidhje me Kodin e Sjelljes, duke përfshirë edhe rastet ekzistuese të ngacmimit seksual të studentëve të tyre.

Edhe pse universitetet publike janë institucionet më të mëdha arsimore që mbulohen nga paratë e taksapaguesve të Kosovës, deri tani atyre ju ka munguar përgjegjshmëria ndaj studentëve të tyre për t'ju shpjeguar detajisht dhe zbatuar kodet ekzistuese të etikës dhe as nuk kanë hartuar deri tani asnjë politikë specifike për ngacmim seksual.

3. Ligji i zbatueshëm në Kosovë për ngacmimet seksuale

Një bollëk i ligjeve trajton rastet e ngacmimit në Kosovë, duke përfshirë edhe rastet e ngacmimit seksual. Shumica e mbrojtjeve ligjore që ka të bëjë me rastet e ngacmimit seksual, definojnë nën procedurat e mbuluara nga ligjet civile.

Ligji i miratuar së fundmi i Kosovës për Mbrojtjen nga Diskriminimi, vlen për të gjithë personat, përfshirë personat juridik të të dy organeve publike dhe private, dhe reagon ndaj çdo veprimi apo mosveprimi i cili shkel të drejtat e atyre personave në qasje tek kushtet e punësimit, trajnimit profesional, promovimit apo qasjes në mallra dhe shërbime si dhe mbrojtjes sociale¹⁸. Ligji për Mbrojtjen nga Diskriminimi mëtej përcakton ngacmimin si një formë e diskriminimit të sjelljes së padëshiruar duke mos u kufizuar vetëm për sjelljen seksuale të padëshiruar, me qëllim ose efekt në shkeljen e dinjitetit të personit dhe krijimit të një ambienti frikësues, armiqësor, degradues, poshtëruës ose ofendues bazuar në seksin e personave, gjininë apo orientimin seksual dhe shkaqe të tjera të diskriminimit.¹⁹

Nga ana tjetër, ligji i zbatueshëm i Kosovës gjithashtu merr parasysh Konventën për të gjitha Format e Diskriminimit ndaj Grave (CEDAW) drejtpërdrejtë të zbatueshme në Kosovë dhe në

¹⁶ Në zhvendosjen e barrës së provës, shih analizat nën seksionin 3 të këtij raporti.

¹⁷ Shih draft rregulloren për ngacmimet seksuale, Shtojca e raportit.

¹⁸ Ligji Kundër Diskriminimit, Neni 2.

¹⁹ Arsytet e tjera të diskriminimit janë përcaktuar më tej në nenin 1 të Ligjit për Mbrojtjen nga Diskriminimi, Nr. 05/L-021. Në dispozicion në <http://www.kuvendikosoves.org/common/docs/ligjet/05-L-021%20a.pdf>

raste te konfliktit dispozitat e tij konsiderohen të kenë prioritet mbi dispozitat e ligjeve të brendshme dhe akteve të tjera të institucioneve publike²⁰. Protokollet dhe rekomandimet e CEDAW janë të zbatueshme në kornizën ligjore të Kosovës, me Rekomandimin e Përgjithshëm nr. 19 te CEDAW që përcakton ngacmimet seksuale ndaj grave specifikisht si forma te "sjelljes së përcaktuar të papëlqyer seksuale si kontakt fizik dhe favorizim, vërejtjet me ngjyrim seksual, të treguarit e pornografisë dhe kërkesa seksuale, qoftë me fjalë ose veprime."²¹ Më tej, Ligji për Mbrojtjen nga Diskriminimi në Kosovë (Ligji kundër diskriminimit) është në përputhje me një numër të Direktivave të BE-së që kanë të bëjnë me zbatimin e trajtimit të barabartë, duke përfshirë punësimin dhe profesionin; zbatimin e parimit të trajtimit të barabartë midis burrave dhe grave në qasje dhe në furnizim me mallra dhe shërbime; dhe është në përputhje me parimin e mundësive të barabarta dhe trajtimit të barabartë të burrave dhe grave që kanë të bëjnë me punësimin dhe profesionin²². Direktivat e BE-së vëjnë një theks në definimin e ngacmimit seksual, në mënyrë që të'ju ofrohen mundësi të barabarta grave dhe burrave në ushtrimin e të drejtave të tyre në mënyrë të barabartë për punësim, profesion dhe në qasje dhe furnizimin me mallra dhe shërbime.

Për më tepër, përkufizimi i ngacmimit seksual i përshkruar në direktivat e BE-së i referohet rasteve kur "ndodh çdo formë sjelljeje e padëshiruar verbale, jo-verbale apo fizike e një natyre seksuale, me qëllimin apo efektin e dhunimit të dinjitetit të një personi, në veçanti kur krijon një ambient kërcënues, armiqësor, degradues, poshtërues ose fyes". Këto akte konsiderohen diskriminim në bazë të gjinisë brenda vendeve anëtare të BE-së të cilat inkurajohen në ndalimin e formave të tilla të diskriminimit.²³ Gjithashtu viktimizimi i mëtejshëm është i ndaluar nga Direktivat

²⁰ Kushtetuta e Republikës së Kosovës, 2008. Në dispozicion në <http://www.kushtetutakosoves.info/repository/docs/Constitution.of.the.Republic.of.Kosovo.pdf>.

²¹ UN CEDAW, Rekomandimet e përgjithshme Nr. 19 në Dhunën kundër Grave, Para. 9, në <http://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/recommendations/recomm.htm>.

²² Shih Direktivën e Këshillit 2000/43 / EC e 29 qershorit 2000 për zbatimin e parimit të trajtimit të barabartë ndërmjet personave pavarësisht prejardhjes racore apo etnike të Këshillit të Bashkimit Evropian, Direktiva e Këshillit 2000/78 / EC të datës 27 nëntor 2000 për krijimin e një kornize të përgjithshme për trajtim të barabartë në punësim dhe profesion e Këshillit të Bashkimit Evropian, Direktiva e Këshillit 2004/113 / EC të 13 dhjetorit 2004 mbi zbatimin e parimit të trajtimit të barabartë midis burrave dhe grave në qasjen dhe furnizimin e mallrave dhe shërbimeve e Këshillit të Bashkimit Evropian 2, Direktiva 2006/54 / EC e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit e datës 5 korrik 2006 për zbatimin e parimit të mundësive të barabarta dhe trajtimit të barabartë të burrave dhe grave që kanë të bëjnë me punësim dhe profesion (i ndryshuar) i Parlamentit Evropian dhe Këshillit të Bashkimit Evropian. Në dispozicion në <http://eur-lex.europa.eu/>.

²³ Shih Direktivën Evropiane 2002/73 / EC për trajtimin e barabartë në punësim për gratë dhe burrat, të plotësuar nga Direktiva Evropiane 2006/54 / EC, 5 korrik 2006 mbi zbatimin e parimit të trajtimit të barabartë të grave dhe burrave në punë dhe profesion, në <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32002L0073>. Përveç kësaj, Direktiva Evropiane 2004 për zbatimin e parimit të trajtimit të barabartë të burrave dhe grave në qasje në ofrimin e shërbimeve dhe përdorimin e mallrave përdorimin detajon më tej qasjen e grave dhe burrave në mënyrë të barabartë në shërbime bazuar në parimin e mosdiskriminimit.

e BE-së dhe Ligjit të Kosovës Kundër Diskriminimit në rastet kur personi që raporton një kërkesë diskriminimi vuan nga efektet negative dhe/ose kur një procedurë e tillë inicohet ose kur personi mund të ofrojë dëshmi mbi shkeljen e parimit të trajtimit të barabartë në lidhje me procedurën e ankesës në rastet e diskriminimit.²⁴ Ligji i ri kundër diskriminimit gjithashtu ofron një risi duke parashikuar mundësinë që një grup individësh të paraqesin një padi në gjykatën kompetente të ligjit dhe jo vetëm të një individi, të drejtën që së bashku të deklarojnë rastet e diskriminimit të bazuar në fushën e diskriminimit që përcaktohet sipas nenit 1 të Ligjit²⁵. Këto baza të diskriminimit kanë të bëjnë me kombësinë, komunitetin, origjinën sociale, racën, etninë, ngjyrën, lindjen, origjinën, seksin, gjininë, identitetin gjinor, orientimin seksual, gjuhën, shtetësinë, fenë dhe besimin fetar, përkatësinë politike, mendimin politik ose tjetër, statusin social apo personal, moshën, gjendjen familjare ose martesore, shtatëzaninë, lindjen, pasurinë, statusin shëndetësor, paaftësinë, trashëgiminë gjenetike ose ndonjë arsye tjetër.²⁶

Është me rëndësi **parimi i zhvendosjes së barrës së provës**, i paraparë sipas ligjit kundër diskriminimit në përputhje me kërkesat e Direktivave të BE-së. Kjo dispozitë është gjithashtu një obligim për t'u zbatuar nga çdo organ administrativ, si dhe gjykata. Në bazë të nenit 20 të Ligjit Kundër Diskriminimit zhvendosja e barrës së provës duhet të përdoret në të gjitha rastet kur individët pretendojnë rastet e diskriminimit dhe pretendojnë shkeljen e së drejtës për trajtim të barabartë. Në këto raste personat paraqesin pretendimet e tyre për të mbrojtur të drejtat e tyre para organit administrativ ose gjykatës kompetente. Në këto raste barra e provës për pretendimet e diskriminimit do të shkojë tek i padituri (pala përgjegjëse), i cili duhet të vërtetojë se nuk ka pasur shkelje të parimit të trajtimit të barabartë. Në këto raste personi i deklaruar se ka diskriminuar kundër viktimës (i padituri) duhet të ofrojë dëshmi se akti i diskriminimit nuk ka ndodhur me zhvendosjen e barrës së provës tek i padituri.²⁷

Zhvendosja e barrës së provës duhet të përdoret në procedurat civile sepse ajo shkon kundër parimit penal të supozimit të pafajësisë derisa të dëshmohet fajësia. Prandaj zhvendosja e barrës së provës në pretendimet e diskriminimit nuk mund të përdoret në raste kriminale e as të veprave penale.²⁸ Megjithatë, në të gjitha procedurat në nivele administrative dhe në gjykata që punojnë me procedurat civile është një rregull i përgjithshëm që aplikohet në përputhje me ligjin kundër diskriminimit. Përveç kësaj, ligji gjithashtu e kupton ndjeshmërinë e përgjigjies së shpejtë për rastet e diskriminimit, pasi që vonesat e paarsyeshme mund të shkaktojnë tërheqjen e

²⁴ Ligji për mbrojtjen nga diskriminimi, Neni 4, paragrafi 1.4.

²⁵ Ligji Kundër Diskriminimit, Neni 1 dhe Neni 13.

²⁶ Ligji Kundër Diskriminimit, Neni 1.

²⁷ Shiko Ligjin Kundër Diskriminimit, Neni 20, paragrafi 2.

²⁸ Ligji Kundër Diskriminimit, paragrafi 3.

pretendimeve për diskriminim nga viktimat, ose vonesa mund të përdoret për t'i bindur viktimat nga të akuzuarit ose persona të tjerë të përfshirë jo për të ndjekur më tej pretendimet e tyre, dhe për këtë arsye që të gjitha rastet e diskriminimit trajtohen me procedurë urgjente, sipas kërkesave të Ligjit mbi procedurën Kontestimore.²⁹ Gjatë intervistave, Artpolis nuk ka hasur në ndonjë rast ku procedura e zhvendosjes së barrës së provës ose përdorimi i procedurave urgjente janë përdorur nga ndonjë prej universiteteve publike. Në shumicën e rasteve studentët bien dakord se ekzistojnë raste të ngacmimit, megjithatë ka raportim minimal të rasteve të tilla. Në rastet kur pretendimet e ngacmimit janë raportuar apo diskutuar, ka pasur raste kur institucioni i ka shtyrë për pajtim dhe ka bind viktimën e mundshme që të mos ndjek çështjen më tej.³⁰

Ligji i ri Kundër Diskriminimit i miratuar në vitin 2015 parashikon gjithashtu gjoba që do të lëshohen për pretendimet e diskriminimit duke filluar nga 400 € deri në maksimum prej 1,350 €. ³¹ Gjohat janë kritikuar si jo adekuate dhe mbeten të ulëta si masa monetare sidomos kur merren parasysh pretendimet e ndjeshme të ngacmimit seksual që mund të ndodhin dhe pasojat për viktimat.³² Sipas Ligjit Kundër Diskriminimit edhe procedurat e pajtimit dhe ndërmjetësimit janë të parapara në qoftë se individët preferojnë të përdorin procedurat e tilla. ³³ Gjatë intervistave me studentët dhe panelet e diskutimit, Artpolis nuk ka hasur në ndonjë rast të raportuar të ngacmimit seksual ku gjykatat kanë lëshuar gjoba në përputhje me kërkesat e ligjit kundër diskriminimit.³⁴

Shkeljet e tjera të rasteve të diskriminimit, duke përfshirë procedurat penale, trajtohen në bazë të Kodit Penal të Kosovës. Veprat penale të Kosovës që trajtohen në kuadër të procedurës penale nuk janë të përcaktuara shprehimisht në Ligjin Kundër Diskriminimit. Ligji i referohet vetëm Kodit Penal për vepra të tilla në përgjithësi.³⁵ Kompensimi i dëmeve materiale ose jo-materiale është i paraparë edhe me Ligjin Kundër Diskriminimit me kthimin në gjendjen e mëparshme para se të ndodhë rasti i diskriminimit, masat duhet të urdhërohen nga gjykata civile. Megjithatë, niveli i kompensimit të dëmeve nuk specifikohet sipas Ligjit Kundër Diskriminimit.³⁶ Vetë ligji ofron mundësi të pakufizueshme për institucionet përgjegjëse, për të ndërmarrë një sërë masash dhe për të përcaktuar procedurat përbrenda për zbatimin e ligjit.³⁷ Prandaj, asnjë nga rregulloret e miratuara nga Universitetet Publike të Kosovës të monitoruara nga Artpolis, nuk kanë hartuar

²⁹ Ligji Kundër Diskriminimit, Neni. 16.

³⁰ Intervistat dhe panelet me studentë të Artpolis-it, Qershor-Dhjetor 2016.

³¹ Ligji Kundër Diskriminimit, Neni. 23.

³² Shikoni raportin e Rrjetit të Grave të Kosovës “Ngacmimi seksual në Kosovë,” 2016. Në dispozicion në <http://www.womensnetwork.org/documents/20160223185243349.pdf>

³³ Ligjit Kundër Diskriminimit

³⁴ Intervistat dhe panelet me studentë të Artpolis-it, Qershor-Dhjetor 2016

³⁵ Shikoni Nenin 17 të Ligjit Kundër Diskriminimit.

³⁶ Ligji Kundër Diskriminimit, Neni. 16.

³⁷ Neni 8 i Ligjit Kundër Diskriminimit.

rregulloret e tyre lidhur me raportimin dhe adresimin e rasteve të ngacmimit seksual, në përputhje me kërkesat e Ligjit të sapo miratuar kundër diskriminimit³⁸. Më tej, këto rregullore dështojnë të përmendin procedurat e parapara për pretendimet e diskriminimit, duke përfshirë zhvendosjen e barrës së provës në rastet e ngacmimit seksual, siç parashihet nga ligji i ri kundër diskriminimit i miratuar në qershor të vitit 2015 apo edhe ligjit të mëparshëm të miratuar në vitin 2004.

Rastet e ngacmimit seksual janë të përcaktuara edhe në ligjin e ri të Kosovës për Barazi Gjinore të miratuar në vitin 2015.³⁹ Ligji i ri për Barazinë Gjinore ndalon ngacmimin seksual, duke e përcaktuar atë si "çdo formë sjelljeje të padëshiruar verbale, joverbale ose fizike të një natyre seksuale, me qëllimin apo efektin e dhunimit të dinjitetit të një personi, veçanërisht kur krijohet një ambient frikësues, armiqësor, degradues, poshtërues ose ofendues⁴⁰". Në përputhje me ligjin kundër diskriminimit viktimizimi është gjithashtu i ndaluar në kuadër të ligjit për barazi gjinore dhe nuk lejohet asnjë pasojë negative për paditësin, nëse raportohen rastet e ngacmimit seksual.⁴¹

Masat ndëshkuese të parapara me Ligjin për Barazi Gjinore janë të ulëta duke filluar nga 300 € deri në një maksimum 900 €, dhe të gjitha gjobat e mbledhura parashihen që të transferohen në buxhetin e Kosovës. Ligji është kritikuar për mungesë qartësie në lidhje me aktet e diskriminimit të drejtpërdrejtë dhe të tërthortë të raportuar dhe sanksionuar nga gjykata kompetente.⁴² Ligji nuk përcakton në mënyrë specifike procedurat kundërvajtëse, duke mbetur si një kërcënim serioz në zbatimin e ligjit. Procedurat e parashikuara për të raportuar çdo shkelje të mbuluar me ligj, mbeten të paqarta dhe në krahasim me Ligjin Kundër Diskriminimit nuk kanë qartësi. Këto procedura duhet të përpunohen dhe të shpjegohen në bazë të udhëzimeve administrative të parashikuara për t'u miratuar me Ligjin për Barazi Gjinore.⁴³

Monitorimi i mëparshëm nuk ka identifikuar asnjë rast në praktikën administrative apo ligjore të punëdhënësit ose të autorëve në organet publike që janë lëshuar gjoba për ngacmimin seksual

³⁸ Kosova miratoi ligjin e parë kundër diskriminimit në vitin 2004, që përfshinte edhe përkufizimin e ndërrimit të barrës së provës në rastet e diskriminimit në përputhje me kërkesat e Direktivave të BE-së. Shih ish versionin e ligjit në nr 2004.03, Ligjin Kundër Diskriminimit.

Në dispozicion në www.assembly-kosova.org/common/docs/ligjet/2004_3_en.pdf

³⁹ Shiko Ligjin e Kosovës për Barazi Gjinore, Ligji Nr. 05/L-020. Në dispozicion në: <http://www.kuvendikosoves.org/common/docs/ligjet/05-L-020%20a.pdf>.

⁴⁰ Ligji i Kosovës për Barazi Gjinore, Neni 3, paragrafi 1.12.

⁴¹ Ligji për Barazi Gjinore, Neni 3, paragrafi 1.19.

⁴² Supra note në Raportin e Rrjetit të Grave të Kosovës 19, 2016. Në dispozicion në <http://www.womensnetwork.org/documents/20160223185243349.pdf>

⁴³ Neni 24, i Ligjit të Kosovës për Barazi Gjinore, Nr.05/L-020. Në dispozicion në <http://www.kuvendikosoves.org/common/docs/ligjet/05-L-020%20a.pdf>

në përputhje me kërkesat e Ligjit Kundër Diskriminimit dhe as Ligjit për Barazi Gjinore⁴⁴. Në përgjithësi, raportimi i rasteve të ngacmimit seksual mbetet shumë i ulët. Për më tepër, monitorimi i Artpolis-it nuk ka gjetur nga studentët ndonjë rast të raportuar në përputhje me kërkesat e ligjeve të përmendura më lart.

Procedurat penale që lidhen me rastet e ngacmimeve seksuale

Kodi i ri Penal i Kosovës i cili ka hyrë në fuqi në vitin 2013, nuk ofron një përkufizim të veçantë të ngacmimit seksual, por megjithatë përmbledh një numër të definicioneve nën disa nene të ndryshme. Deri në vitin 2014, kishte vetëm tre raste të raportuara, të iniciuara nga prokurorët publikë që kërkuan masa ndëshkuese për rastet që lidheshin me ngacmimin seksual⁴⁵. Studentët kanë pohuar gjithashtu se kanë hasur në vështirësi në raportimin e rasteve të ngacmimit seksual në Policinë e Kosovës për shkak të mungesës së një përkufizimi të caktuar të ngacmimit seksual brenda Kodit Penal të Kosovës.⁴⁶

Kodi Penal i Kosovës në bazë të nenit 186, ofron një përkufizim të përgjithshëm të ngacmimit, jo specifikisht për ngacmim seksual. Në përgjithësi, aktet e ngacmimit seksual janë të referuara dhe bien nën procedurat e krijuara sipas Ligjit Kundër Diskriminimit dhe Ligjit për Barazi Gjinore. Vetëm në rastet e akteve seksuale, nga persona që keqpërdorin pozitën ose autoritetin e tyre duke keqpërdorur kontrollin e tij ose të saj mbi rrethanat edukative të një personi tjetër, vepron kundër integritetit seksual të një personi, dënohet nga një deri në pesë vjet burgim. Aktet seksuale definohej si penetrim sado i vogël i organit seksual në cilëndo pjesë të trupit të personit me ndonjë send ose me cilëndo pjesë tjetër të trupit⁴⁷. Përveç kësaj, abuzimi i autoritetit ose pozitës, duke përfshirë edhe rrethanat edukative të personit tjetër, mund të ndodhë edhe kur nënshtrohet një person tjetër për të kryer akt seksual dhe prekës⁴⁸. Në këto raste, nëse një

⁴⁴ Shiko, Norma, *Hulumtimi dhe Monitorimi i implementimit të Ligjit për Barazi Gjinore*, Prishtinë: Norma, 2011, fq. 18. Gjithashtu, shih Luljeta Demolli për Qendrën Kosovare për Studime Gjinore (QKSGJ), *Perceptimet e Shërbyesve Civil në lidhje me Ngacmimin Seksual në vendin e punës*, Prishtinë: QKSGJ, 2010, fq. 10. Cituar në raportin e Rrjetit të Grave të Kosovës, *Ngacmimi Seksual në Kosovë*, 2016. Në dispozicion në <http://www.womensnetwork.org/documents/20160223185243349.pdf>

⁴⁵ Shih raportin e Rrjetit të Grave të Kosovës, *Ngacmimi Seksual në Kosovë*, 2016. Në dispozicion në <http://www.womensnetwork.org/documents/20160223185243349.pdf>

⁴⁶ Intervistat e Artpolis-it me student femra, Qershor-Dhjetor 2016.

⁴⁷ Neni 228, paragrafi 3 definon aktin seksual si "... penetrim sado i vogël i organit seksual në cilëndo pjesë të trupit të personit ose penetrim sado i vogël në hapjen anale apo gjenitale të personit me ndonjë send ose me cilëndo pjesë tjetër të trupit." Kodi Penal i Kosovës, në dispozicion në: <http://www.assembly-kosova.org/common/docs/ligjet/Criminal%20Code.pdf>

⁴⁸ Neni 228, definon "Nënshtrimi i një personi tjetër për të kryer akt seksual, si "... kryerja e aktit seksual mbi personin tjetër nga kryerësi, ose nxitja e një personi tjetër të kryejë akt seksual mbi kryerësin ose një personi të tretë ose çytja e një personi të tretë për kryerjen e aktit seksual në një person tjetër; ose termi prekja si "... çdo kontakt direkt ose indirekt, ku nuk ka penetrim, midis trupit të personit me ndonjë pjesë të trupit të një personi tjetër, ose me një objekt," paragrafi 4 dhe 6. Kodi Penal i Kosovës, në dispozicion në <http://www.assembly-kosova.org/common/docs/ligjet/Criminal%20Code.pdf>

person abuzon pozicionin e tij apo të saj dhe e prek personin tjetër me qëllim seksual, personi dënohet me burgim prej gjashtë muajve deri në tre vjet⁴⁹. Në vetëm këto rrethana, veprat penale kundër integritetit seksual të një personi duhet të ndiqen penalisht.

Nga ana tjetër, Kodi Penal gjithashtu përcakton rastet e ngacmimit si "... [Një] model të vëmendjes apo komunikimit të përsëritur dhe të padëshiruar me qëllim të ngacmimit, frikësimit, lëndimit, dëmtimit të pasurisë apo vrasjes së personit tjetër ose fëmijëve të tij ose të saj, familjes, të afërmve apo kafshëve shtëpiake ose kushdo që vë tjetrin nën frikë të arsyeshme nga vdekja, lëndim të rëndë trupor, dëmtim serioz të pronës ose shqetësim të madh" ⁵⁰. Më tej, vërejtja ose komunikimi nën përkufizimin e ngacmimit në Kodin Penal parashikon "përcjelljen ose qëndrimin në pritje; në mënyrë të përsëritshme duke u paraqitur në shtëpi, shkollë, punë ose në vend rekreativ; duke bërë thirrje telefonike të përsëritura; duke dërguar apo lënë mesazhe; duke dërguar mesazhe me tekst, letrave postare ose postë elektronike; ose duke i lënë ose duke dërguar dhurata të padëshiruara apo sende të tjera."⁵¹ Për veprat penale që lidhen me ngacmimin, personat mund të dënohen deri në tre vjet burg ose me gjobë⁵². Sipas nenit 198, pretendimet lidhur me keqtrajtimin nga persona në detyra zyrtare ose autorizim publike, duke abuzuar pozitën ose autoritetin, keqtrajtojnë dhe frikësojnë, si dhe fyejnë rëndë dinjitetin e një personi tjetër, zyrtarët në raste të tilla dënohen me burgim deri në tre vjet.⁵³

Megjithatë, përkufizimi i keqtrajtimit nga persona që ushtrojnë detyrat zyrtare nuk është i përcaktuar qartë në kodin penal dhe se si shkelet dinjiteti i një personi nuk është shprehur qartë⁵⁴. Duke marrë parasysh mangësitë ligjore në përkufizimin ekzistues të ngacmimit brenda Kodit Penal të Kosovës, raporti i mëparshëm i Rrjetit të Grave të Kosovës ka rekomanduar rishikimin e përkufizimit, që të përfshijë edhe përkufizimin specifik të rasteve të ngacmimit seksual dhe sanksionet.

⁴⁹ Ibid, neni 228.

⁵⁰ Neni 186, i Kodit Penal të Kosovës Nr. 04/L-082. Në dispozicion në <http://www.assembly-kosova.org/common/docs/ligjet/Criminal%20Code.pdf>

⁵¹ Kodi Penal i Kosovës, Neni 186, paragrafi 4.

⁵² Sipas nenit 186 nëse vepra e tillë është kryer kundër një ish ose aktual të partnerit të shtëpisë, kryesi dënohet me burgim prej gjashtë muajve deri në pesë vjet. Kodi Penal i Kosovës. Në dispozicion në <http://www.assembly-kosova.org/common/docs/ligjet/Criminal%20Code.pdf>.

⁵³ Në rastet që kanë të bëjnë me shkeljet ndaj fëmijëve, këto rrethana konsiderohen si një rrethanë rënduese për kryerësin dhe burgimi është më i gjatë, duke filluar nga gjashtë muaj deri në pesë vjet. Kodi Penal i Kosovës, Neni. 198.

⁵⁴ Shih raportin e Rrjetit të Grave të Kosovës "Ngacmimi seksual në Kosovë," 2016. Në dispozicion në <http://www.womensnetwork.org/documents/20160223185243349.pdf>.

Dispozitat e tjera përkatëse penale të parashikuara për kategoritë më të rrezikuara siç janë fëmijët dhe në ato raste kur kryesi është një mësues ose një person i ngarkuar për edukimin ose kujdesin e një personi me pozitë e autoritet mbi personin, burgimi është paraparë për dhjetë vjet të jetës burgim në rastet kur sulmet seksuale çojnë në vdekjen e fëmijës përkatësisht personit deri në moshën 18 vjeç.⁵⁵ Kodi Penal i Kosovës gjithashtu pranon shfrytëzimin e një situate në të cilën një person është i pambrojtur, ose kryesi është në një pozitë të autoritetit mbi personin si një mësues, vepra të tilla si përdhunimi, sulmet seksuale, dhe degradimi i integritetit seksual sanksionohen dhe kanë burgim nga dy deri në pesëmbëdhjetë vjet.⁵⁶ Dështimi për të raportuar përgatitjen e një veprë penale ose dëshmin për një vepër penale dënohet me gjobë dhe deri në tre vjet burgim dhe çdo zyrtarë është përgjegjës për të raportuar vepra penale kur ata e dëshmojnë atë.⁵⁷

Në përfundim, dispozitat penale të ofruara kanë avancuar mbrojtjen ndaj viktimave të rrezikuara, duke përfshirë edhe viktimat e abuzimit seksual. Megjithatë, ata dështojnë në ofrimin e një përkufizimi të caktuar të ngacmimit seksual. Siç u tha, nga raportet e mëparshme, duke përfshirë raportimin e Rrjetit të Grave të Kosovës, janë treguar rezultate minimale në rastet që ndiqen për ngacmim seksual dhe në përgjithësi ndikojnë në raportimin dhe mbrojtjen e viktimave nga ngacmimi seksual. Në vitin 2014 ka pasur vetëm shtatë raste të raportuara në polici dhe të regjistruara nga policia.⁵⁸ Në përgjithësi, numri i autorëve të akuzuar për rastet e ngacmimit seksual të parashikuara në përputhje me përcaktimet e Kodit Penal, mbetet pothuajse si inekzistent.

Në lidhje me ngacmimet në rrugë, raporti i Rrjetit të Grave të Kosovës ka treguar përdorimin minimal të Ligjit të Kosovës mbi Rendin dhe Qetësinë Publike. Ligji është kritikuar për një përkufizim të paqartë në trajtimin e sulmeve verbale i cili është përcaktuar si persona të cilët në vende publike fyejnë me fjalë, me qëllim që të provokojnë prishjen e rendit dhe qetësisë publike⁵⁹. Sulmet verbale si të tilla konsiderohen si kundërvajtje, dënohen me gjobë nga 30 € deri në 500 € ose me burgim prej 40 ditësh, nëse nuk ekzekutohen⁶⁰. Deri në fillim të vitit 2016, nuk

⁵⁵ Kodi Penal, Neni 232, para. 3.10.

⁵⁶ Shiko Kodin Penal të Kosovës 230, para. 4.10; neni 232, para. 3.10; dhe Neni 233, para.3.10.

⁵⁷ Neni 385 dhe 386 Kodit Penal.

⁵⁸ Raporti i Rrjetit të Grave të Kosovës “Ngacmimi Seksual në Kosovë,” 2016, pg.8-10. Në dispozicion në <http://www.womensnetwork.org/documents/20160223185243349.pdf>

⁵⁹ Ibid, Raporti RrGGK citon Ligjin e Kosovës për Rendin dhe Qetësinë Publike, Nr. 03/L-142, 2009.

⁶⁰ Ligji i Kosovës për Rendin dhe Qetësinë publike, Nr. 03/L-142, 2009, at: <http://www.kuvendikosoves.org/common/docs/ligjet/2009-142-sh.pdf>.

është gjetur ndonjë rast që ka përdorur këtë ligj në gjykatat e Kosovës⁶¹, pasi që këto raste nuk janë marrë seriozisht nga policia dhe kështu nuk janë referuar në gjykata përkatëse.

Në përfundim, ka një numër të ligjeve që mund të përdoren në raste të ngacmimit që variojnë nga procedura për kundërvajtje civile, penale dhe kundërvajtëse. Përkufizimi i ngacmimit seksual i adresuar në Ligjin për Barazi Gjinore i lidhur në mënyrë të veçantë edhe me dispozitat e ngacmimit në ligjin kundër diskriminimit janë përcaktime të mjaftueshme ligjore që lidhen me raportimin e rasteve të ngacmimit seksual. Mungesa e një përkufizimi të veçantë të ngacmimit seksual në Kodin Penal të Kosovës ka penguar ndjeshëm përdorimin e dispozitave penale në lidhje me ngacmimet seksuale me jo shumë raste të ndjekura penalisht në vitet e fundit. Deri tani Artpolis dhe raportimi i mëparshëm i Rrjetit të Grave të Kosovës nuk kanë gjetur asnjë dëshmi apo të dhëna të viktimave të ngacmimit seksual duke përdorur dispozitat nga Ligji Kundër Diskriminimit dhe Ligjit për Barazi Gjinore, ose kanë mbledhur informacion mbi rastet e gjobave të lëshuara në përputhje me ligjin në fuqi të Kosovës.

Risitë e ofruara nga Ligji Kundër Diskriminimit në përputhje me direktivat e BE-së të tilla si zhvendosja e barrës së provës, duke përfshirë rastet e ngacmimit seksual, janë zgjidhje të parashikuara për t'i shtyrë viktimat në raportimin e rasteve të ngacmimit seksual. Në këto raste institucionet publike duhet gjithashtu të përpiqen për të trajtuar kërkesat e viktimave në anonimitet dhe kanë për qëllim për të krijuar një grup të rregullave dhe procedurave për të lehtësuar raportimin dhe trajtimin e rasteve të ngacmimit. Përderisa procedurat nuk zhvillohen në secilin institucion publik, duke përfshirë universitetet publike për të ofruar politika specifike me procedura, mekanizma dhe procedura të detajuara të ankesave për ngacmimin seksual, numri i ulët i raporteve do të vazhdojë të mbizotërojë si një realitet. Në rastet kur raportet e tilla ekzistojnë, procedura për të regjistruar dhe për të mbajtur informacionin duke respektuar privatësinë e viktimave, duhet të zhvillohen në detaje nga institucionet publike.

4. Rregullorja e Universitetit Publik të Prishtinës për rastet e ngacmimit seksual

Një sërë kode të etikës janë hartuar dhe miratuar nga universitetet publike të Kosovës për të adresuar çështjet që lidhen me sjelljen etike të studentëve dhe/ose stafit akademik. Këto rregulla janë relativisht të reja, më e fundit në vitin 2016 e hartuar nga ana e Universitetit "Ukshin Hoti" në Prizren. Ndryshe, Universiteti Publik i Prishtinës "Hasan Prishtina", ka hartuar dhe miratuar Kodin

⁶¹ Shiko Raportin e Rrjetit të Grave të Kosovës, 2016. Në dispozicion në <http://www.womensnetwork.org/documents/20160223185243349.pdf>

e tij të Etikës për stafin akademik vetëm në vitin 2013.⁶² Gjithashtu Universiteti i Gjilanit "Kadri Zeka", ka një rregullore që adreson masa disiplinore të stafit akademik dhe të studentëve.⁶³

Universiteti i Prizrenit "Ukshin Hoti" ka miratuar një kod të etikës për studentët dhe stafin, duke ofruar përkufizim të veçantë dhe të detajuar të asaj që përbën ngacmimi seksual në nenin 10 të Kodit të Etikës.⁶⁴ Rastet e ngacmimeve seksuale përcaktohen më tej si shkelje të rënda, duke parashikuar edhe një numër të masave disiplinore që duhet të ndërmerren. Megjithatë, procedurat e raportimit të tij dhe apelit bien nën masa të përgjithshme disiplinore për të gjitha shkeljet e parashikuara në bazë të kodit të etikës⁶⁵. Këto shkelje renditen nga shkeljet disiplinore të studentëve kur kopijojnë provimet, shkatërrimin e qëllimshëm të pronës universitare dhe përfshijnë edhe rastet e ngacmimit seksual. Në të gjitha rastet procedurat disiplinore janë të njëjta përveç masave të parashikuara që renditen nga masa të lehta në të rënda në varësi të shkeljeve⁶⁶. Masat disiplinore që lëshohen për stafin akademik renditen nga masa disiplinore deri në largimin nga puna. Në rastet e përpjekjes për të kryer ngacmim seksual, kodi thekson se stafi akademik nuk mund të zgjidhet për udhëheqës apo pozita menaxheriale të Universitetit. Kodi i etikës gjithashtu thekson se rastet e ngacmimit seksual mund të shkojnë përtej masave disiplinore dhe të referohen tek procedurat penale dhe ndjekje penale⁶⁷. Megjithatë, kodi nuk ofron një shpjegim në çfarë mënyre bëhen këto referime.

Për më tepër, Kodi Etikë i Prizrenit thekson në bazë të nenit 17 që të gjithë "... Studentët kanë të drejtën dhe detyrimin për të raportuar, në besim dhe pa asnjë frikë nga jehona, çdo shkelje të këtij Kodi apo ndonjë politike tjetër akademike dhe politika administrative të Universitetit nga menaxherët akademike dhe / ose menaxherët administrativ brenda Universitetit. Për këtë qëllim duhet të formohet një Këshill Etik ose rastet mund të raportohen te rektori.⁶⁸ Megjithatë, kodi i

⁶² Kodi Etik për stafin Akademik të Universitetit Publik të Prishtinës, 2013

Në dispozicion në [http://uni-pr.edu/getattachment/Kerkime-Shkencore/Rregulloret/Rregulloret-e-Senatit/Kodi-i-Etikës-i-stafit-akademik-te-Universitetit-te-Prishtinës-Hasan-Prishtina-\(1\).pdf.aspx](http://uni-pr.edu/getattachment/Kerkime-Shkencore/Rregulloret/Rregulloret-e-Senatit/Kodi-i-Etikës-i-stafit-akademik-te-Universitetit-te-Prishtinës-Hasan-Prishtina-(1).pdf.aspx)

⁶³ Universiteti Kadri Zeka Gjilan, "Rregullorja për masat dhe procedurën disiplinore për personelin akademik dhe studentët." Në dispozicion në <http://uni-gjilan.net/dokumente-relevante/>

⁶⁴ Kodi Etik i Universitetit "Ukshin Hoti," Prizren, miratuar në Shkurt 2016. Në dispozicion në <http://uni-prizren.com/sq/kodi-i-etikes>

⁶⁵ Shiko Kodin Etik të Universitetit "Ukshin Hoti," Prizren, miratuar në Shkurt 2016. Në dispozicion në: <http://uni-prizren.com/sq/kodi-i-etikes>. Shikoni gjithashtu Rregulloren për Procesura Dicipinare, Në dispozicion në

http://uni-prizren.com/repository/docs/Rregollore_procedur_disip_541877.pdf

⁶⁶ Kodi Etik i Universitetit "Ukshin Hoti," Prizren, miratuar në Shkurt 2016. Në dispozicion në: <http://uni-prizren.com/sq/kodi-i-etikes>.

⁶⁷ Ibid, Neni 25.

⁶⁸ Supra note Neni 17, paragrafi d.

etikës nuk shkon në detaje të mëtejshme se si duhet të trajtohen rastet e ngacmimit seksual duke garantuar anonimitetin e rasteve të raportuara dhe trajtimin e tyre të ndjeshëm.

Universiteti Publik i Prishtinës "Hasan Prishtina", në bazë të nenit 7 të Statutit të tij obligon universitetin për "... të krijuar mundësi të barabarta për të gjithë pa diskriminim në bazë të gjinisë, racës, orientimit seksual, gjendjes martesore, gjuhës, fesë, bindjeve politike ose ndonjë baze tjetër si përkatësia kombëtare, etnike dhe sociale, pasurisa apo statusi i lindjes apo ndonjë status tjetër." ⁶⁹ Më tej, Universiteti i Prishtinës vetëm në 2013 ka përcaktuar një grup rregullash në kodin e etikës për personelin akademik. Trajtimi i rasteve të ngacmimit seksual është paraparë edhe në bazë të këtij kodi të etikës i njohur si Kodi i Etikës për personelin akademik të Universitetit Publik të Prishtinës⁷⁰. Rregullat e përcaktuara megjithatë, janë të zbatueshme vetëm për shkelje të mundshme të stafit akademik. Kodi i Etikës i Prishtinës nuk ofron të drejta dhe detyrime specifike për stafin administrativ apo studentët e Universitetit të Prishtinës.

Vetë Kodi është shumë më i dobët në përkufizimet dhe procedurat krahasuar për shembull me Kodin e Etikës të Universitetit të Prizrenit. Të vetmet procedura të parashikuara janë në lidhje me Këshillin Drejtues të Universitetit të Prishtinës, për të miratuar rregullat dhe rregulloret në përputhje me statutin mbi masat dhe procedurat disiplinore për personelin akademik⁷¹. Sipas nenit 2 të Kodit Etik të Universitetit të Prishtinës, stafi akademik duhet të bie dakord në vazhdimësi për të respektuar parimet etike dhe të veprojë për të respektuar dinjitetin e studentëve, kolegëve dhe interesave profesionale⁷². Ngacmimi seksual është gjithashtu i ndaluar, megjithatë një përkufizim të veçantë dhe të detajuar të asaj se çfarë përbëjnë aktet dhe format e ngacmimit seksual nuk janë të përcaktuara në Kodin e tij të Etikës. Për më tepër, Kodi nuk ofron klauzolat e konfidencialitetit dhe nuk specifikon mënyrat e ofrimit të mbrojtjes nga pasojat për studentët që raportojnë rastet e ngacmimit seksual, as nuk përcakton se si duhet të mbrohen studentët nga viktimizimi i mëtejshëm. Në intervistat me Artpolis shumica e studentëve tregojnë mosbesim në institucion dhe në raportimin e rasteve të ngacmimit seksual për shkak të ndjeshmërisë së rasteve dhe në përgjithësi tregojnë mungesën e njohurive dhe procedurave se si të raportohen rastet. Mungesë e ngjashme e procedurave është vërejtur edhe tek disa nga stafi

⁶⁹ Shiko Statutin e Universitetit të Prishtinës. Në www.uni-pr.edu.

⁷⁰ Në dispozicion në [http://uni-pr.edu/getattachment/Kerkime-Shkencore/Rregulloret/Rregulloret-e-Senatit/Kodi-i-Etikës-i-stafit-akademik-te-Universitetit-te-Prishtines-Hasan-Prishtina-\(1\).pdf.aspx](http://uni-pr.edu/getattachment/Kerkime-Shkencore/Rregulloret/Rregulloret-e-Senatit/Kodi-i-Etikës-i-stafit-akademik-te-Universitetit-te-Prishtines-Hasan-Prishtina-(1).pdf.aspx)

⁷¹ Këto masa disiplinore ishin lehtësisht të qasshme duke i kërkuar në faqen e internetit të Fakultetit Ekonomik të Universitetit të Prishtinës, por jo lehtë të arritshme në faqet e internetit të fakulteteve tjera. Shiko <https://ekonomiku.uni-pr.edu/getattachment/Vendimet/4Rregullore-per-proceduren-disiplinore.pdf.aspx>

⁷² Neni 2. Në dispozicion në [http://uni-pr.edu/getattachment/Kerkime-Shkencore/Rregulloret/Rregulloret-e-Senatit/Kodi-i-Etikës-i-stafit-akademik-te-Universitetit-te-Prishtines-Hasan-Prishtina-\(1\).pdf.aspx](http://uni-pr.edu/getattachment/Kerkime-Shkencore/Rregulloret/Rregulloret-e-Senatit/Kodi-i-Etikës-i-stafit-akademik-te-Universitetit-te-Prishtines-Hasan-Prishtina-(1).pdf.aspx)

arsimor që janë intervistuar.⁷³ Në përgjithësi, nuk ka informacion të mjaftueshëm të dukshëm, në lidhje me Kodin e etikës në ambientet e Universitetit, në mënyrë që studentët të bëhen të vetëdijshëm se si t'i raportojnë rastet dhe të përdorin të drejtat e ofruara sipas Kodit Etik Universitar. Informacioni në përgjithësi nuk është i shpërndarë gjerësisht.

Mbledhja e dëshmive për të raportuar rastet e ngacmimit seksual nuk janë të përcaktuara në mënyrë specifike e as procedurat në mënyrë të përshtatshme për të mbledhur prova ose përdorimin e zhvendosjes së barrës së provës, parimit të paraparë në bazë të direktivave të BE-së dhe Ligji Kundër Diskriminimit në Kosovë. Në këtë rast politika të veçanta për ngacmimin seksual duhet të hartohen brenda secilit prej universiteteve publike të Kosovës. Artpolis ka gjetur se asnjë nga universitetet publike në Kosovë nuk kanë hartuar ose miratuar në mënyrë specifike politika të tilla për ngacmim seksual.

Qasje të ndryshme në universitete të ndryshme publike sugjerojnë se ekzistenca e një sërë rregullash të veçanta të përcaktuara për të trajtuar pretendimet e ngacmimit seksual janë një domosdoshmëri për të identifikuar, për të rritur njohuritë e studentëve dhe në përputhshmëri për të inkurajuar raportimin e rasteve të ngacmimit seksual. Politikat do të përcaktojnë në mënyrë të detajuar trajtimin e informacionit në mënyrë konfidenciale, të nevojshëm për të garantuar dhe për të inkurajuar studentët që të raportojnë rastet e ndjeshme të ngacmimeve. Zakonisht, rastet e ngacmimit seksual përcjellen nga presioni publik si dhe nga turpi e stigma të shoqëruara me viktimat. Për këtë arsye shumë universitete publike në vende të tjera ofrojnë dispozita të tilla të konfidencialitetit dhe politika të veçanta për ngacmimin. Për shembull, Universiteti i Vermontit në politikën për ngacmime seksuale dhe sjellje të keqe ofron në mënyrë specifike përkufizimet duke definuar se çfarë përmban detyrimi, pëlqimi dhe aktet e dhunës familjare dhe në marrëdhënie, si dhe sjelljes së pahijshme student-mësues.⁷⁴

Për më tepër, institucionet arsimore të financuara nga paratë publike, rekomandohet të mos përdorin qasjen "të fusin kokën në rërë", që nënkupton se mungesa e ekzistencës së politikave për ngacmimin seksual zakonisht përkufizohet si një qasje e mos trajtimit të rasteve ose mos bërjes së rregulloreve në dispozicion të studentëve për të raportuar duke u përpjekur të injorojnë ose të njohin problemin.⁷⁵ Për më tepër, institucionet arsimore publike duhet të shpërndajnë informatën duke pasur standardin më të lartë të përgjegjësisë institucionale pasi që rreziku nga dëmi është më mirë që të vendoset përgjegjësia në institucionin arsimor në vend se tek student i

⁷³ Intervistat e Artpolis-it me stafin Akademik të Universitetit të Prishtinës, Qershor-Dhjetor 2016.

⁷⁴ Politika për ngacmim seksual dhe sjellje të pahijshme në Universitetin e Vermont, Shtetet e Bashkuara. Në dispozicion në http://www.uvm.edu/policies/general_html/sexharass.pdf

⁷⁵ Fq. 53 of 55, Përgjegjësia e Universitetit për ngacmimet seksuale profesor-student në bazë nën pjesën IX, Henry Seiji Newman." Në Vëllimin Shqyrtues të Ligjit. 66, 1998

ri⁷⁶. Kjo do t'i inkurajojë institucionet arsimore që të kenë vigjilencë të rritur dhe studentët nuk duhet të shihen si i vetmi "autoritet policor." Është detyrë e institucionit arsimor publik për të rritur dhe për të pas një standard më të lartë të përgjegjësisë⁷⁷. Prandaj, ekzistimi i politikave për ngacmim seksual janë një domosdoshmëri për universitetet për të treguar se ato kanë procedura efektive dhe të arritshme për ngacmim seksual në mënyrë që të sigurojnë një mjedis të lirë nga ngacmimi seksual i studentëve⁷⁸. Kjo qasje shihet si një mjet parandalues sepse kjo do t'i inkurajojë universitetet për të monitoruar zbatimin e këtyre politikave. Deri më tani në Kosovë nuk është gjetur asnjë monitorim i kodeve ekzistuese të etikës as rregulloreve. Për këtë arsye, është e nevojshme që universitetet në përputhje me rrethanat të zhvillojnë, zbatojnë dhe të fuqizojnë masa për të siguruar llogaridhënie dhe përgjegjësi për rastet e ngacmimit seksual.

Për më tepër, siç u tha më parë në bazë të ligjit në fuqi në Kosovë, përkatësisht Ligjit Kundër Diskriminimit dhe Ligjit për Barazi Gjinore dhe rishikimeve tjera të fundit të ligjit paketë të drejtave të njeriut në Kosovë, u kërkohet institucioneve të Kosovës që të hartojnë dhe miratojnë akte të reja nënligjore apo politika në mënyrë që të lehtësojnë zbatimin e këtyre ligjeve. Prandaj, institucionet arsimore duhet të inkurajohen që të hartojnë procedura të qarta për të trajtuar raportet e ngacmimit seksual duke adoptuar politikat e ngacmimit seksual. Në mënyrë të veçantë këto akte duhet të përcaktojnë procedurat penale që duhet të ndërmerren kur aktet e ngacmimit seksual janë të natyrës kriminale, në përputhje me kërkesat e ligjit të aplikueshëm në Kosovë.

5. Rekomandimet

Në fund, shumë ligje dhe politika ekzistojnë në Kosovë për të trajtuar pretendimet e ngacmimit seksual. Megjithatë, procedurat për të kërkuar këto raporte brenda universiteteve publike mbeten të paqarta për shkak të mungesës së politikave të veçanta për ngacmim seksual, mungesës së njohurive të studentëve për përdorimin e mekanizmit ekzistues, si dhe mungesës së vullnetit të shprehur të zyrtarëve të arsimit për të zhvilluar mekanizma konkret dhe efektiv, duke përfshirë politikat për ngacmim seksual për rritje e raportimit dhe trajtimin të rasteve të ngacmimit seksual.

⁷⁶ Shih Ligjin e SHB Leija v. Canutillo Shkolla e Pavarur e Qarkut, gjykata e qarkut vendos përgjegjësi të rreptë ndaj një institucioni arsimor për një titull IX mjedis armiqësor mësues-nxënës me pretendim ngacmim seksual. Cituar në Fq. 31 të 55, Përgjegjësia e Universitetit për ngacmimet seksuale profesor-student në bazë të pjesës IX, Henry Seiji Newman." Në Vëllimin Shqyrtues të Ligjit. 66, 1998.

⁷⁷ Fq. 31 of 55, Përgjegjësia e Universitetit për ngacmimet seksuale profesor-student në bazë nën pjesën IX, Henry Seiji Newman." Në Vëllimin Shqyrtues të Ligjit. 66, 1998

⁷⁸ Ibid, fq.46.

Në mënyrë që të nxitet përgjegjëshmëria efektive e univeristeteve të financuara publike të Kosovës, ky raport rekomandon që të ndërmerren hapat e mëposhtëm:

Universiteti Publik i Prishtinës "Hasan Prishtina" duhet të hartojë një politikë për ngacmim seksual. Masat në kuadër të politikave duhet të përfshijnë përkufizime të qarta të asaj që përbëjnë akte të ngacmimit seksual, shpjegojnë në detaje procedurat e ankimit për të inkurajuar studentët që të raportojnë dhe gjithashtu zhvillon një program për parandalimin që përfshin trajnimin dhe edukimin e profesorëve dhe studentëve për ngacmimin seksual. I njëjti shembull duhet të ndiqet menjëherë nga pesë universitete të tjera publike të Kosovës duke hartuar politika të tilla;

Universiteti i Prishtinës duhet të zhvillojë projekte të monitorimit të ngacmimit seksual duke përcjellë rastet nga momenti i raportimit të ngacmimit seksual në fakultete dhe të monitorojnë trajtimin e rasteve pasi është pranuar ankesa dhe janë ndërmarrë masat;

Politikat e miratuara për ngacmimin seksual duhet të përfshijnë përdorimin e parimit të zhvendosjes së barrës së provës në përputhje me kërkesat e reja të Ligjit të Kosovës Kundër Diskriminimit;

Universiteti i Prishtinës duhet të sigurojë zbatimin efektiv të masave sipas politikës së ngacmimeve seksuale të hartuar dhe miratuar për të parandaluar dhe eliminuar përpjekjet e ngacmimit seksual;

Qeveria e Kosovës, në përputhje me nenin 10 mbi kërkesat e Ligjit Kundër Diskriminimit, duhet të ndihmojë sipas kërkesës, punën e Universiteteve publike të Kosovës për të hartuar politikat e ngacmimit seksual;

Qeveria e Kosovës me mbështetjen e donatorëve duhet të mbështesë punën e OJQ-ve për të monitoruar nivelin e zbatimit të trajtimit të rasteve të ngacmimit seksual në mënyrë të vazhdueshme në institucionet arsimore të Kosovës;

Për më tepër, një grup i fushatave edukative pas hartimit dhe miratimit të politikave të ngacmimit seksual në kuadër të universiteteve publike të Kosovës duhet të kryhet nën udhëheqjen e çdo universiteti;

Kodi Penal i Kosovës duhet të miratojë një përkufizim të veçantë dhe të detajuar të rasteve të ngacmimit seksual duke definuar në detaje atë që përbëjnë aktet dhe sanksionet e parashikuara.

Shtojca për propozimin e përmbytjes së rregullores/politikës së veçantë për ngacmimet seksuale:⁷⁹

Të përcaktohen aktet e ngacmimit seksual;

Të përcaktohet se çfarë përbën detyrim, pëlqim dhe aktet e dhunës dhe marrëdhënie student-staf akademik lidhur me rastet e ngacmimit seksual dhe sjelljes së pahijshme;

Të përcaktohet në detaje ajo që përbën shqetësim/ngacim në baza gjinore të studentëve, si dhe përcakton paaftësinë e studentëve për të bërë vendime të jetë ajo paaftësi mendore ose fizike, duke përfshirë përdorimin e alkoolit apo drogave;

Politika duhet të përdor në mënyrë të detajuar dispozitën e Ligjit të Kosovës Kundër Diskriminimit dhe Ligjit për Barazi Gjinore, duke përfshirë përdorimin e parimit të zhvendosjes së barrës së provës;

Epërsia e provave, mbledhja e dëshmive dhe procedurat për trajtimin e rasteve, duke përfshirë përdorimin e anonimitetit ose trajtimin konfidencial të rasteve;

Përcaktimi i të paditurit dhe detyrimet e punonjësve të universitetit dhe masat që do të ndërmerren të ofrohen në detaje;

Procedurat e ankimit të përcaktohen në mënyrë të detajuar;

Përcaktimi i monitorimit dhe vlerësimit të masave të politikave që do të ndërmerren nga universiteti.

⁷⁹ Bazuar në Politikën për ngacmimin seksual dhe sjelljes së pahijshme në Universitetin e Vermont. Në dispozicion në http://www.uvm.edu/policies/general_html/sexharass.pdf

Referencat

Kushtetuta e Republikës së Kosovës. Në dispozicion në nët http://www.gjk-ks.org/repository/docs/Kushtetuta_RK_ang.pdf

Direktiva e Këshillit 2000/43 / EC e 29 qershorit 2000 për zbatimin e parimit të trajtimit të barabartë ndërmjet personave pavarësisht prejardhjes racore apo etnike të Këshillit të Bashkimit Evropian Council;

Direktiva e Këshillit 2000/78 / EC e 27 nëntorit 2000 mbi krijimin e një kuadri të përgjithshëm për trajtimin e barabartë në punësim dhe profesion e Këshillit të Bashkimit Evropian;

Direktiva e Këshillit 2004/113 / EC e 13 dhjetorit 2004 mbi zbatimin e parimit të trajtimit të barabartë midis burrave dhe grave në qasjen dhe furnizimin e mallrave dhe shërbimeve të Këshillit të Bashkimit Evropian;

Direktiva 2006/54 / EC e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit e datës 5 korrik 2006 për zbatimin e parimit të mundësive të barabarta dhe trajtimit të barabartë të burrave dhe grave që kanë të bëjnë me punësim dhe profesion (i ndryshuar) të Parlamentit Evropian dhe Këshillit të Bashkimit Evropian.

Në dispozicion në <http://eur-lex.europa.eu/>

Kodi Etik për stafin Akademik të Universitetit Publik të Prishtinës, 2013.

Në dispozicion në [http://uni-pr.edu/getattachment/Kerkime-Shkencore/Rregulloret/Rregulloret-e-Senatit/Kodi-i-Etikës-i-stafit-akademik-te-Universitetit-te-Prishtines-Hasan-Prishtina-\(1\).pdf.aspx](http://uni-pr.edu/getattachment/Kerkime-Shkencore/Rregulloret/Rregulloret-e-Senatit/Kodi-i-Etikës-i-stafit-akademik-te-Universitetit-te-Prishtines-Hasan-Prishtina-(1).pdf.aspx)

-----Universiteti Kadri Zeka Gjilan, "Rregullorja për masat dhe procedurat disiplinore për personelin akademik dhe studentët." Në dispozicion në <http://uni-gjilan.net/dokumente-relevante/>

-----Universiteti "Ukshin Hoti" Prizren, Kodi Etik, aprovuar në Shkurt 2016. Në dispozicion në <http://uni-prizren.com/sq/kodi-i-etikes>

-----Universiteti "Ukshin Hoti," Prizren, Rregullat dhe Procedurat Dicipinare, Në dispozicion në http://uni-prizren.com/repository/docs/Rregollore_procedur_disip_541877.pdf

Raporti i Rrjetit të Grave të Kosovës "Ngacmimi seksual në Kosovë," 2016. Në dispozicion në <http://www.womensnetwork.org/documents/20160223185243349.pdf>

Ligji për mbrojtjen nga diskriminimi, No. 05/L-021. Në dispozicion në <http://www.kuvendikosoves.org/common/docs/ligjet/05-L-021%20a.pdf>

Kodi Penal i Kosovës Nr. 04/L-082. Në dispozicion në <http://www.assembly-kosova.org/common/docs/ligjet/Criminal%20Code.pdf>

Qendra Kosovare për Studime Gjinore (QKSGJ), *Perceptimet e nëpunësve civilë lidhur me ngacmimin seksual në vendin e punës*, Prishtinë: KGSC, 2010, f. 10. Cituar në Raportin e Rrjetit të Grave të Kosovës, „Ngacmimi seksual në Kosovë”, 2016. Në dispozicion në <http://www.womensnetwork.org/documents/20160223185243349.pdf>

Ligji i Kosovës për Barazi Gjinore, Ligji Nr. 05/L -020. Në dispozicion në:

<http://www.kuvendikosoves.org/common/docs/ligjet/05-L-020%20a.pdf>.

Norma, *Hulumtimi dhe monitorimi i zbatimit të Ligjit për Barazi Gjinore*, Prishtinë: Norma, 2011.

Republika e Kosovës, *Ligji për Arsimin Para Universitar në Republikën e Kosovës*, Kosovë, 2011, në: <http://www.erisee.org/sites/default/files/Law%20on%20Pre-University%20Education%20in%20the%20Republic%20of%20Kosovo%20No.04-L%20E2%80%93032.pdf>.

UN CEDAW, Rekomandimet e përgjithshme No. 19 për dhunën kundër grave, Para. 9, në <http://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/recommendations/recomm.htm>.

Përgjegjësia e Universitetit për ngacmimet seksuale profesor-student në bazë nën pjesën IX, Henry Seiji Newman." Në Vëllimin Shqyrtues të Ligjit. 66, 1998

Politika për ngacmim seksual dhe sjellje të pahijshme në Universitetin e Vermont. në http://www.uvm.edu/policies/general_html/sexharass.pdf



Ky projekt u financua përmes grantit të Ambasadës Amerikane në Prishtinë. Mendimet, përfundimet dhe konkludimet apo rekomandimet e shprehura këtu janë të Autorit(ëve) dhe jo medoemos pasqyrojnë qëndrimet e Departamentit të Shtetit.